

BARABAS MIKLOS UN „CETĂȚEAN” AL MITTELEUROPEI ÎN BUCUREȘTI ÎNCEPUTULUI DE VEAC XIX

Adrian Majuru

În 1998 s-au împlinit 100 de ani de la moartea pictorului ardelean Barabas Miklos (1810–1898). Dincolo de importanța centenară a operei sale, Barabas Miklos s-a desăvârșit ca personalitate în arealul multicultural al Europei Centrale. Născut și educat în spațiul ardelean, Barabas își va continua desăvârșirea artistică în cele mai importante centre culturale central-europene: Viena, Pesta și Veneția. Acestor puncte inițiatice li se poate adăuga Bucureștiul unde va obține primele mari succese de pe urma lucrărilor sale ¹.

Barabas Miklos s-a născut în satul Mărcusa din Județul Trei Scaune (astăzi Covasna) la 22 februarie 1810. Primii ani de școală îi va urma la Colegiul din Aiud. Urmează alți ani de perfecționare a talentului său artistic la Sibiu și Cluj (1825–1829) în cel din urmă oraș lucrând în atelierul unui pictor italian, Giovanni Gentilomo. În 1829 realizează prima ieșire din spațiul ardelean, la Viena, unde colaborează cu profesori și pictori maghiari (J. N. Ender, Marko Karoly și Brocky Karoly) și austrieci (I. Schrotzberg). Întors în Ardeal în 1830, Barabas lucrează diferite comenzi la Sibiu și Cluj până când, în noiembrie 1831 se hotărăște să treacă munții în Valachia. Era prima ieșire din spațiul central-european; contactul cu diferita lume valahă îl va surprinde pe pictor chiar și cu amănuntele sale cotidiene.

După periplul bucureștean, Barabas Miklos se va integra atât prin artă cât îndeosebi prin personalitatea sa culturală în spațiul central european.

Secui născut în Transilvania sud-estică, vorbea maghiara și româna – cele două limbi fiind vorbite firesc în spațiul ardelean – iar mai apoi italiana, franceza, germana. În 1841 se căsătorește cu Susanne Bois de Chesne după ce se stabilise definitiv la Pesta în 1840. Considerat de maghiari „pictorul națiunii” iar opera sa întruchipând „începutul și speranța picturii maghiare”, Barabas Miklos a pictat multe portrete de țărani și boieri români din Valahia dar și Transilvania, peisaje italiene, ș.a. ². Așadar,

---

¹ Dr. Andrei Verres, *Pictorul Barabas și Români (Cu însemnările sale din 1833 despre viața bucureșteană)*, Academia Română, Memoriile Secțiunii Literare, seria III, Tomul IV, MEM. 8, Cultura Națională, București, 1930.

(...) Apariția lui era aproape fenomenală, ca și dezvoltarea sa artistică, căci după studiile sale academice plictisitoare de la Viena se întoarce de la București ca un pictor desăvârșit, cu un expresionism cu totul special și caracteristic, care în lucrările sale tinde întotdeauna la adevăruri (...). (p. 371)

² Murádin Jenő, *Barabas Miklos în amintirea locurilor natale*, catalogul expoziției comemorative Barabas Miklos, Editura Trisedes Press, Sfântu Gheorghe, 1998. (...) Barabas Miklos a fost întotdeauna considerat de maghiari „pictorul națiunii”. Apariția lui a marcat întreaga epocă. În condițiile istorice ale secolului al XIX-lea, Barabas a întruchipat începutul și speranța picturii maghiare. Opera sa imensă a demonstrat capacitatea societății vremii de a susține în același timp nu numai, literatura națională în dezvoltare, ci și celelalte forme de manifestare artistică. (...) Arta lui Barabas s-a format pe urmele picturii Biedermeier, lucrările lui reflectând totuși o influență pur romantică, mai apoi tablourile perioadei de maturitate încadrându-se mai degrabă în schematismul academic. (...) Apariția adepților stilului istoricist romantic, mai cu seamă gloria lui Munkacsy la Paris, a schimbat cu totul pictura maghiară a vremii umbrind faima lui Barabas Miklos. Dar chiar și atunci, când altfel părea să fi fost uitat, Transilvania nu înceta să-l considere „pictorul națiunii”. (...) (pp. 68–69)

un secui, pictor al națiunii maghiare care și-a împlinit cariera artistică la Viena și Pesta; care a lucrat în Cehia, în Slovacia, Italia (Veneția, Bologna, Florența, Perugia, Napoli, Roma), Germania, Franța și Anglia dar îndeosebi în Transilvania și bineînțeles București (1831–1833). Acesta este interesantul și complexul mecanism al Mitteleuropei, mecanism pus în mișcare de multiculturalitatea etnică și confesională a spațiului central-european. Barabas Miklos a adunat în operele sale toate aceste valori și simboluri culturale ca semnificații ultime ale personalității sale creatoare.

Bucureștii începutului de veac XIX, după tulburările de la 1821 – 1822 și abia încheiatul război ruso-turc din 1828–1829, se redresa economic și demografic. El continua să se dezvolte ca un punct nodal între Europa „civilizată” și spațiul otoman atât de diferit. Astfel orașul absorbea elemente diferite de la mozaicul populației cu specificul ocupațiilor la diversitatea confesională și a aspectelor culturale. Barabas Miklos intra în acest adevărat creuzet cultural și social în anii aplicării Regulamentului Organic.

Potrivit cuvintelor unui călător străin, Bucureștiul este „un oraș care nu mai este legat de Orient deși nu aparține nici Europei”³. Dincolo de această particularitate care ar putea să țină de sensibilitatea oricărui călător venit pe meleagurile noastre existau o serie de realități care provocau astfel de sintagme.

Până la 1789, evoluția orașului a fost strâns legată de contextul istoric care influența orașele din această parte a Europei. Intrarea țărilor române în orbita confruntărilor dintre marile puteri a avut consecințele așteptate și asupra Bucureștilor. Debutează astfel o particularitate subliniată și de Ionnescu Gion în finalul secolului al XIX-lea: „Nici una, dar absolut nici una din capitalele mari și mici ale Europei nu a suferit în toată viața lor istorică atât cât au suferit Bucureștii numai de la 1800 și până la focul din martie 1847”⁴.

Toate aceste repetate distrugerii și refaceri, schimbări și transformări au afectat evoluția unei societăți care încerca o readaptare din mers după fiecare calamitate istorică sau naturală. Barabas Miklos era – fără să știe – martorul acestor transformări care se aflau în plină derulare în prima parte a veacului XIX⁵. De aici opinia potrivit căreia orașul București nu era integrat ca ambient urban și cultural nici Europei, nici Orientului⁶.

³ Comte de Marcellus, *Souvenirs d'Orient*, Paris, 1861 apud. Dan Berindei, *Orașul București – reședință și capitală a Țării Românești, 1459–1862*, Editura Științifică, București, 1966, p. 102.

⁴ Ionnescu Gion, *Istoria Bucureștilor*, Stabilimentul Grafic I. V. Socecu, 1899, p. 92.

⁵ Asupra acestui fenomen s-au apropiat numeroase monografii dedicate Bucureștilor între care amintesc lucrările istoricilor: Ionnescu Gion, Nicolae Iorga, George Potra, Henry Stahl, Frederic Damé, Constantin și Dinu Giurescu, Dan Berindei, Ștefan Lemny.

⁶ „(...) La sfârșitul secolului al XVIII-lea modernizarea societății românești era vădită și de emanciparea moravurilor, o dată cu pătrunderea manierelor, vestimentației și culturii occidentale. Primele forme împrumutate au fost însă cele de suprafață, mai frapante și care nu presupuneau un subtil rafinament. De data aceasta schimbările nu se datoresc măsurilor luate din inițiativa domniei, ci dorinței celor cu stare de a se emancipa și de a contrazice vechiul. Era în același timp o renegare a tradiției orientale, legată de stăpânirea otomană și o apropiere de spiritul european. Astfel, locul cafenelei tradiționale, unde, pe divane de pluș roșu, cafegiul în șalvari și cu fes își servea clientul din filigene, a fost luat de localurile cu servicii și mobilier european, de sălile de biliard și de casele de joc, unde cei adunați discutau cu apringere problemele politice.

Începând cu ultimul pătrar al veacului al XVIII-lea, Bucureștiul se deschide către Europa, la aceasta contribuind stabilirea primelor consulate, în jurul cărora se constată un aflux permanent de vizitatori, ce au lăsat numeroase descrieri ale capitalei Țării Românești. Chiar și cei mai intransigenți față de aspectul urbanistic sunt impresionați de ospitalitatea boierilor, de costumele bogate, deși cam bizare ale

Barabas Miklos a pornit spre București la 8 noiembrie 1831 în căruța librarului Thierry din Sibiu (care avea o sucursală la București) și la invitația spîterului Raimondi. Contactul cu lumea valahă îl va surprinde pe pictor chiar la trecerea graniței prin vama de la Turnu Roșu: „(...) Abia stinsesem lumânarea, fără să fi adormit încă, când am auzit o drăngăneală de vioară, amestecată din când în când cu niște glasuri răgușite de cântec. Deodată au început să-mi bată la ușa care fiind deschisă de căciunmăreasă, cu lumânare în mână, au intrat doi bărbați, unul pitic deabia de patru picioare, îmbrăcat turcește, iar celălalt un popă român îmbrăcat în anteriu, slăbuț și înalt de șase picioare urmați de doi țigani, așa că se prezentau ca împlăcitur cu hărăragul vara la treerat. Unul dintre țigani avea o vioară, celălalt un ciur de piele de forma unei tamburine, din care scotea cu degetul umezit cu scuipat niște glasuri, de „rum“, „rum“ asemănătoare aproape unui bas”⁷.

După incident Barabas va ajunge „fără nici o greutate la București” însă aici se lovi de problema locuinței, hanul Manuc fiind „așa de prost că n-am cutezat să iau odaie”⁸.

Interesante pentru studiul varietății etnice a societății bucureștene la începutul secolului al XIX-lea, sunt o serie de amănunte pe care Barabas le abordează ca fiind firești deoarece ele se regăseau în spațiul cultural și social, căruia educația sa era tributară: Europa Centrală. Astfel, familia Raimondi de origine italiană, vorbea românește și grecește – prima fiind limba localnicilor iar a doua, limba de salon. Alături de acestea, se conversa în ungurește, germană și englezește. Familia Raimondi avea un rânđaș cazac căsătorit cu o româncă.

Poziția familiei Raimondi în statusul aristocratic bucureștean era susținută atât de venitul afacerilor cât mai ales prin originea sa diferită față de localnici și multiculturalismul cultivat în interiorul familiei. Acestea sunt puncte de referință privind radiografia familiei bucureștene în epoca de început a modernității în societatea bucureșteană. Astfel, „(...) întreaga familie Raimondi era foarte cultă, căci domnișoarele, ba chiar și muma lor vorbeau românește și grecește, care era limba de salon a aristocrației române. Vorbeau însă bine și franțuzește, italienește și chiar ungurește binișor, care limbă o învățaseră de la slujnicile și doicile lor unguroaice. Acestea, veneau din secuime la București, unde erau bine plătite, căci erau mai de treabă decât slujnicile țigănești și românești, așa că mulți boieri și multe cucoane vorbeau mai mult ori mai puțin ungurește”⁹.

Noile cunoștințe legate de tănărul pictor ardelean în mediul familiei Raimondi sunt în mare parte de origine alogenă și ușor detașate de lumea valahă prin mentalitatea europeană a clasei liber-profesioniștilor. Codul lor existențial era prin excelență urban. Iată un aspect care evidențiază clișeele vieții private bucureștene, impuse în general, de populația alogenă: cultul pentru igienă al unui medic pe nume Breton, „care altfel era grec, dar studiasse la Paris, vorbind grecește, franțuzește și

bărbaților, de frumusețea femeilor, îmbrăcate după moda europeană. Adesea este apreciată cultura acestor boieri, Salaberry, în „Voyage en Turquie”, spunând: „am văzut la București un Cantacuzino foarte cultivat, având aceleași idei cu filozofii secolului al XVIII-lea în care protesta cu vehemență împotriva violării drepturilor țării sale”. În 1812 Lagarde era plăcut impresionat că la curtea domnească se vorbea greaca, germana și franceza”. (Ileana Cazan, *Preocupări de modernizare a orașului București (1774-1829)*, București. Materiale de istorie și muzeografie, vol. XI, Editura Museion, București, 1992, p. 130).

⁷ Andrei Verres, *op. cit.*, p. 374/375.

⁸ *Ibid.* p. 375.

⁹ *Ibid.* p. 376.

românește. Soția sa, fiind o unguroaică din Brașov se ocupa de pictură și astfel am fost deseori în casa lor, unde doctorul avea o odaie specială pentru curățenie unde nu se afla decât un scaun de lemn, pe care, venind la prânz de la vizitele sale în oraș își lepădă hainele și intrând în pielea goală în a doua odaie, se primenea zilnic în rufărie curată și alte haine (...)”¹⁰.

Dinamicul cruzet etno-cultural și confesional pe care se construia societatea modernă bucureșteană, a creat situații prielnice pentru dezvoltarea unei clase mijlocii cultivate și stabile social. În interiorul acesteia – deși foarte diversificată – nu existau formele cronice ale intoleranței etnice sau religioase. Cel puțin Barabas Miklos nu amintește astfel de devieri. Mai mult decât atât el povestește – plăcut surprins de altfel – când „după câteva luni, (...) familia Raimondi să aibă în vizită un episcop român, cu care convorbirea curgând românește una din domnișoare a spus că în loc de ungurește am dori să știe mai bine englezește, deoarece acea limbă e mai frumoasă. Eu care auzisem destulă conversație engleză am protestat zicând că aceasta nu e adevărat, căci de ar susține domnișoara că literatura engleză o interesează mai bine, n-aș zice nimica, însă tăgăduiesc că limba engleză să fie mai frumoasă decât limba ungară! Cât am fost uimit, când și episcopul român a luat partea mea, aducând vorbe de laudă pentru frumusețile limbii ungare și spre dovada celor spuse a declamat deodată oda poetului Csokonai „Nădejdi” cu un accent atât de curat încât nu s-ar fi putut cere mai bine nici de la un poet ungar”¹¹.

Interesantă confruntare în mediul unei familii bucureștene la începutul secolului al XIX-lea! Un episcop român, ortodox și un pictor ardelean, secui demontau prin armele culturii opina unor domnișoare de origine italiană, vis-a-vis de întâietatea în frumusețe a limbii engleze față de cea ungară. Este un tablou social inedit ale cărui semnificații nu mai pot fi înțelese cu ușurință astăzi.

Miklos Barabas surprinde cu meticulozitate amănuntele procesului de schimbare a întregului ambient bucureștean care, deși tributatar modelului oriental, prelua treptat accesoriile modernității¹².

¹⁰ *Ibid.* p. 383.

¹¹ *Ibid.* p. 376.

¹² „(...) Ca întotdeauna formele de viață devansau cu mult noile structuri ce se anunțau. Era o societate îmburghezită înainte de a deveni capitalistă, ca rezultat al unor preluări comode, fără de care, în cele din urmă, nici domniile nu puteau rămâne străine. Dacă la începutul secolului (1806), soția consulului francez Reinhardt era uimită și nu tocmai plăcut impresionată de ceremonialul oriental de la curte, până în 1812 constatăm înflorirea unei vieți moderne apusene la palatul lui Caragea. Aici se juca „faraon” și aveau loc baluri unde se bucurau de succes cadriurile, contradanțul englez, valsul, mazurca. La nunta domniței Ralu au cântat două orchestre (una de lăutari, alta italiană) și la masă s-a servit „construcția de zahăr” la modă din care, când o atinge iataganul arnăuților, iese păsări călătoare, având la gât felicitări în grecește”.

Alături de baluri, biliard și jocul de cărți, încă din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea este amintită, ca o distracție ce se bucura de cea mai mare trecere, plimbarea cu trăsura, în zonele de agrement: dumbrava de la Băneasa, pădurea Colentinei „cu ciute și căprioare” și Herăstrăul, în care în 1820 se întâlneau 600-700 boieri în „butci nemțești”. Măreția pădurilor, ce nu lasă să se vadă orașul, farmecul grădinilor ce împrăștie răcoarea chiar și în cele mai toride zile de vară, l-au impresionat pe elvețianul Recordon.

Luxul echipajelor boierești, ce se întâlneau deopotrivă și pe Podul Mogoșoaii era remarcat și de consilierul delegației daneze, C. Clausewitz, în 1824 „boierii trăiau în lux european, cu trăsuri elegante, zgrăvite în multe culori sau chiar poleite; numai într-o singură duminică puteai număra vreo 5000-6000 echipaje, plimbându-se pe Podul Mogoșoaii”.

Departee de moravurile medievale când nu se ieșea din casă decât pentru stricta deplasare dintr-un loc în altul, strada devine un mediu social, în care, după spusele ofițerului rus de origine finlandeză, Frederik Hyberg, la 1830, „fiecare vrea să se înfățișeze cât mai bine”, mai ales că plimbarea în strălucitoarele echipaje era o marcă sigură de noblețe, fiind rezervată numai boierilor și domnului” (Ileana Cazan, *op. cit.*, p. 130-131).

Iată câteva sublinieri relevante din acest sens din perspectiva codului vestimentar și a spațiului privat – acestea fiind primele structuri cotidiene care suferă schimbări. De reținut că, aceste sublinieri, erau făcute de un personaj neutru, exponent al noului într-o societate care tranzita de la vechi la nou și încerca să înțeleagă mecanismul acestei tranzitări.

„(...) Tot modei europene a căzut jertfă și barba frumoasă neagră a lui Cantacuzino, cu care eram bine. Acest boier avea un cap de o rară frumusețe și mă durea sufletul, când a trebuit să-și radă barba, care nu se potrivea deloc cu costumele lui francez. Aparținând și el înaltei aristocrații române se cerea să imite moda europeană și deoarece casa sa era frecventată și de generalii ruși, și-a aranjat-o cu mobile moderne, căci portul european nu prea se potrivea cu divanele late, pe care oamenii se așezau fără papuci. Vizitându-i odată după această metamorfoză, de abia mi-am putut reține râsul intrând în odaia lui, unde am văzut vre-o zece boieri fumând din niște ciubucuri lungi, însă șezând fiecare turcește lângă câte un scaun pe jos, dar cu jobenul pe cap și cu aripile fracului tăvălite pe dușumelele odăii! Cantacuzino însuși ședea pe canapea, însă celorlalți boieri le venea mai bine să stea pe pământ cu picioarele încrucișate după moda veche și fiindcă pe atunci nici turbanul nu se lua de pe cap, uitaseră să-și scoată jobenul. Această scenă era așa de ridicolă, încât ar fi meritat să o desenez“¹³.

Exista desigur o barieră mentală între adepții noului și tabăra conservatoare care, în linii mari, se delimita între populația alogenă și autohtonă. Felul aparte de a fi – îndeosebi codul comportamental – al familiilor de origine alogenă și al unei pătri subțiri din boierimea valahă, crea resentimente în rândurile proaspeților intrați în rândurile aristocrației sau clasei de mijloc. Această sensibilă ruptură a fost surprinsă de Barabas, chiar în derularea firească a cotidianului. O modalitate de depășire a acestor resentimente la care recurgeau majoritatea autohtonilor era reprezentată de snobism, imitație, bîrfă și chiar o permanentă poziție refractară față de lucrul nou sau diferit.

„(...) Doctorul Wennert avea și în oraș multe case, unde umbla ca medic și invitând odată la o serată a sa câteva cocoane, aceste auzind familia Raimondi vorbind nemțește, neștiind că acele „nemțoaice“ știau tot așa de bine grecește ca și ele, au început să-și bată joc de dânsule în limba grecească, care era limba de „bonton“ a societății bune. Domnișoarele Raimondi se prefăceau că nu înțeleg bârfele cocoanelor române, dar când musafirii s-au pus la masă, au început și ele să vorbească grecește tratând chestiuni de literatură greacă, după care lucru cocoanele au rămas încremenite, neașteptându-se la o astfel de „dulce“ răzbunare din partea domnișoarelor, pe cari – înainte de masă – le luaseră în răs!“¹⁴.

În Bucureștii începutului de veac XIX, „care era un oraș de mare plictiseală“¹⁵, Barabas descoperă o trăsătură colectivă a caracterului valah și anume obiceiul de învinui pentru orice, uneori fără motiv, pe cel diferit, adică „străinul“ sau cel care se comportă ca el. Străinul devine permanentul vinovat de toate relele, de la calamități naturale – inerente adeseori – la simpla atingere întâmplătoare, pe stradă, a unui personaj îmbrăcat în haine europene. Și aceasta este o reacție opozantă față de nou în fața căruia o societate tradițională încerca să reziste.

¹³ Andrei Verres, *op. cit.*, p. 381–382.

¹⁴ *Ibid.*, p. 383.

¹⁵ *Ibid.*, p. 377.

„(...) Bucureștenii sunt obișnuiți a învinui pentru orice lucru prost pe „Neamțul“ așa că dacă din întâmplare vreun român în haine europene s-a lovit de un alt român ori l-a supărat întru ceva, primea răspunsul: „Neamțule bețiv!“ Acest titlu derivă desigur din motivul că vinul fiind foarte ieftin adică doi creștari ocaua, meșteșugarii nemți abuzând de el umblau beți prin oraș, unde dealtfel și alte lucruri erau mai ieftine (...)“¹⁶.

Pe de altă parte, maniera prin care elita politică și intelectuală prelua costumul european – acceptat cu greutate, dealtfel – simțindu-se străină și ruptă de cutumele vechiului cod vestimentar, comportamental și mental, sunt foarte bine subliniate de ochiul atent al artistului Barabas Miklos.

Abordarea noului crea reale dificultăți celor implicați, de la limbaj la ultimul accesoriu personal: o lume care se vedea nevoită să renunțe la propria sa personalitate și să intre în tiparele unei alte lumi¹⁷.

Iată sublinierile lui Barabas în acest sens:

„(...) Această epocă era foarte curioasă la București, unde lumea voind a se linguși pe lângă muscali, a început să se lase de obiceiurile turcești, imitând și luând pe cele europene. Hainele turcești erau purtate de boierime și de slugile ei, arnăuți, pe când țăranii și-au păstrat portul strămoșesc, tot așa ca și cea mai mare parte a femeilor, însă cocoanele din înalta aristocrație purtau mai toate rochie după moda franceză. Tinerimea firește își schimba mai ușor portul decât oamenii mai în vârstă, cari obișnuiau cu hainele turcești, se lăsau numai cu încetul de ele, luând în locul turbanului o șapcă asemănătoare șepcii ofițerilor ruși, în loc de nădragii largi turcești, pantaloni și în locul papucilor galbeni cizme negre.

Obedeau, un prieten al meu, care ajunsese să poarte pantaloni, cizme și șapcă în urma îndemnului prietenilor săi, voind să se modernizeze cu totul și-a comandat un frac din stofa cea mai fină, iar cilindru i-am comandat eu din Sibiu, de la renumitul Bayer. Îmbrăcându-se apoi de probă cu jobenul pe cap, s-a simțit atât de străin în costumul acesta modern în fața oglinzii, încât și-a trântit cilindrul la pământ și nu s-a putut îndupleca să-l poarte, așa că l-a dăruit tot unui prieten mai puțin conservator.

Trecerea aceasta de la portul vechiu la cel nou european a fost mult înlesnită prin uniforma militară, prin care lumea s-a obișnuit cu noile forme ale vestimentelor (...)“¹⁸.

În mijlocul acestor tulburătoare schimbări Barabas a întâlnit și obiceiuri pe care, cu toată străduința sa nu a reușit să le înțeleagă sau să le accepte. Vechile obiceiuri, reguli ale casei, prin care gazda să arate cât mai multă familiaritate față de invitații săi, erau pentru Barabas niște realități de-a dreptul grotești. Aici poate fi ușor sesizată bariera dintre vechi și nou, dintre codul comportamental occidental/european și cel local/balcano-oriental.

„(...) La București am fost de mai multe ori invitat de boieri la masă, însă după prima masă nu m-am mai dus scuzându-mă de câte ceva, căci se gătea cu usturoi, ceea ce nu puteam suferi. Pe masă nu se afla nici vin, nici apă și nici pahare, însă în colțul

¹⁶ Ibid., p. 381.

¹⁷ Perioada cuprinsă între 1831–1878 este considerată de Nicolae Lascu ca fiind perioada modernizării disimulate iar cu 1878, societatea bucureșteană intră în perioada modernizării active al cărei final este fixat către 1914.

Această compartimentare însoțită de argumentele necesare este abordată pe larg în Nicolae Lascu, *Bucharest au XIX-e siècle et l'urbanisme moderne*, Materiale de istorie și muzeografie, M.I.A.M.B., 1997, București, p. 61–73.

¹⁸ Andrei Verres, *op. cit.*, p. 379–380.

sufrageriei stătea un arnăut cu o sticlă de vin și un pahar în mâini și cine dorea să bea, îi făcea semn, după care servitorul mergând în fața lui îi dădea paharul umplut. Dacă însă rămânea ceva în pahar, nu se asvârlea nicăieri, ci paharul umplut plin se dădea musafirului care urma, așa că toți obișnuiau să bea din același pahar. Tot așa se lua și dulceața, deoarece se întrebuița numai o singură linguriță și un singur pahar, așa că cine lua întâi primea lingurița curată cel care însă venea după el, trebuia să lingă și dulceața rămasă de la musafirul vecin (...). Acest fel curios de a servi dulceturii îmi era atât de dezgustător, încât nu luam nicăieri dulceață zicând că nu-mi face bine și sunt oprit de doftori“¹⁹.

De reținut că în această trecere în salturi de la vechi la nou, Barabas este surprins cum o societate atât de grăbită să-și însușească simbolurile modernității și care părea să greșea cu greu ceea ce reprezenta vechiul, reușea să păstreze propriile tradiții. Iată un astfel de exemplu:

„(...) Vorbind de zestre, e interesant de știut că cu tot regimul turcesc, judecata mergea după legile românești și dacă din întâmplare bărbatul unei femei amaneta sculele de aur ale soției sale și aceea era în stare să dovedească, unde sunt ele zălogite, creditorul era ținut să i le dea înapoi femeii fără nici un ban, rămânând să-și caute banii la bărbat“²⁰.

Barabas va pleca din București în iulie 1833 cu dorința de a reveni în următorul an dar luând sfârșit protectoratul rusesc (1829–1834), își va schimba planurile.

În demersul meu am încercat să surprind o parte din complexitatea procesului de modernizare a societății bucureștene pre-pașoptiste, deja cuplată la modelele culturale europene. Elementele care contribuiau substanțial la această transformare a societății bucureștene de la vechi către modern, erau cele alogene, originare din centrul și apusul Europei care, în colaborare cu un context istoric favorabil impuneau un mod de viață european de la vestimentație la întreaga simbolistică a gesturilor și conversației.

Ceea ce surprinde Barabas Miklos, uneori ca adevărate curiozități, este tipic pentru o societate în plin proces de modernizare, de preluare a modelelor occidentale în care pictorul ardelean fusese crescut și educat.

El a observat foarte atent cum firescul din țara sa de origine era abia adoptat și înțeles de societatea bucureșteană. Ceea ce vedea zi de zi pictorul ardelean era începutul unui proces care se va derula mai bine de un secol; adoptarea formei europene diferită organic de fondul autohton. Desigur, această problemă a făcut și va face subiectul studiilor de specialitate²¹. Din perspectiva acestui clivaj social și mental, dar îndeosebi cultural, societatea bucureșteană îi este tributară și astăzi.

Barabas Miklos – a citizen of Mitteleuropa in the early XIXth century Bucharest

Born in the multicultural space of Transylvania, the painter Barabas Miklos (1810–1898) fulfilled his artistic training in Vienna, Budapest and Venice. He worked in Bucharest between 1831–1833, also in Czechia, Slovakia, Italy (Venice, Bologna, Naples, Florence, Perugia, Rome), Germany, France and England: thus, his life and work illustrate the Central European multiculturalism. At the time, Bucharest knew a crucial moment in its development, linked both by the Oriental – Ottoman – traditions and the Occidental newly accepted influences.

¹⁹ Ibid., p. 382.

²⁰ Ibid., p. 384.

²¹ A se vedea Sorin Mitu, *Geneza identității naționale la românii ardeleni*, Humanitas, București, 1997, pp. 85–172.